

Не “проста старыя кнігі”...

Сімвалічныя аспекты вяртання

Гэтымі днямі ў СМІ ўжо ў каторы раз абмяркоўвалася тэма рэзультуцы вывезеных за межы Беларусі культурных каштоўнасцяў. Нічога новага пачуць не давалася, а зробленыя ў выніку высновы былі звычайна маласуцэльнымі. Маўляў, ніхто нам ужо цяпер нічога не аддасць... І раптам, бы першая вясновая маланка, прагрымела навіна пра вяртанне ў Беларусь некалькіх кніг з легендарнай бібліятэкі Храптовічаў. Сюжэт гэты настолькі пазітыўны, што нават апошні пэсіміст здатны зноў займець веру ў жыццё! Ці часта так здараецца, каб ініцыятыва сыходзіла ад таго, чым набыткам сталі вывезеныя з нашых земляў каштоўнасці? Зрэшты, як мы зараз пераканаемся, пра паспяхнасць атрымальнікаў у дадзеным выпадку казаць ніяк не павядае...

Ілья СВИРЫН

ЗАПАВЕТ ДЗЯДУЛІ

Жыхар Германіі Хельмут Фікель ніколі не бываў у Беларусі, а вось ягоны дзядуля сто з гакамі гадоў таму сюды патрапіў — у складзе кайзераўскіх войскаў падчас Першай сусветнай. З таго часу ў сям’і захоўваліся фаліянты з эклібрывам бібліятэкі Храптовічаў. Маладзенькі афіцэр знайшоў іх у разабаваным палацы ў Шчорсах, які апынуўся акурат на лні фронту і дажываў свае апошнія дні — неўзабаве ён згарыць пасля артабстрэлу... А напрыканцы жыцця дзядуля пакінуў нашчадкаў запавет — вярнуць гэтыя выданні туды, адкуль яны былі ўзятыя.

Першыя спробы яго выканаць спадар Хельмут зрабіў яшчэ гадоў 45 таму. Але плёну не прынеслі: ён проста не змог знайсці ахвотных тых кнігі атрымаць. А зусім нядаўна вярнуўся да гэтага пытання — і першы ж запыт у пашукавіку прынёс вынікі.

— Сваёй прысутнасці ў інтэрнэце мы надаем асаблівую ўвагу, — кажа дырэктар фонду “Шчорсы і Храптовічы” Ганна Булда. — І таму наш сайт знайсці вельмі лёгка. Да ўсяго, ён стварае пра нас уражанне як пра салідную ініцыятыву, якой цалкам можна даверыць кніжныя рарытэты. Мараль тут, думаецца, сама сабой зразумелая...

У хуткім часе прадстаўнікі фонду сталі планавальнікі выправу ў Германію. Папярэдні яны звязаліся з беларускай амбасадой у Берліне, якая адразу паабяцала аказаць арганізацыйную падтрымку, і Міністэрствам культуры нашай краіны — каб вырашыць усе юрыдычныя фармальнасці адносна ўвозу ў краіну культурных каштоўнасцяў і не плаціць за іх мыта.

І вось — сустрэча са спадаром Фікелем, які жыве ў невялічкім гарадку Кольквіц. У яго на руках была толькі адна кніга, яшчэ дзве нечакана для мінскай дэлегацыі “знайшліся” ў ягонай цэцкі Марыён Швезінгер. І яна таксама ахвотна падарвала іх фонду.

ПЫТАННЕ ЦАНЫ

У нашым разуменні, падобныя рарытэты калі не бяспечныя, дык, прынамсі, казачна дарагія. Ганна Булда прызнаецца, што і сама была падобнага меркавання. І калі ёй трэба было ўпісаць цану для афармлення дакументаў на ўвоз, прапанавала ўнесці ў адпаведную графу чатырохзначны лік. Але спадар Фікель, які, мяркуючы па ўсім, сам захапляецца калекцыянаваннем, хутка яе расчарававу: маўляў, за пару тысяч еўра на буквіністым рынку можна набыць інкунабулу, а за такія выданні, як шчорсаўскія, просяць на адзін нулік меней.

Ганна Булда і Хельмут Фікель.

Адпаведна, вартасць іх зусім не вымяраецца грашовымі сумамі — найперш яна мае менавіта сімвалічны характар. Але гэта толькі для нас: нашчадкаў Гутэнберга і Гётэ не бракуе сваіх культурных брэндаў, а хто такі Храптовіч, яны проста не ведаюць. І тое, што для немца — “проста старая кніга”, для беларуса (прынамсі, патрыятычна настроенага) — сапраўдны арэфакт.

— Думаю, за мяжой ёсць вельмі шмат людзей, якія валодаюць такімі рэчамі, што вельмі важныя для нас, але для іх вялікай каштоўнасці не ўяўляюць, — кажа Ганна Булда. — Гаспадары будучы гатовыя з імі лёгка развітацца, бо радысяць ад добрага ўчынку для іх большага за тры грошы, якія можна атрымаць у буквіністычнай лаўцы. Калі б нашы структуры пачалі актыўна і мэтанакіравана працаваць у гэтым накірунку, не сумняюся, што падобныя да нашага выпадкі былі б нязрэдкамі. У справе рэзультуцы наогул вельмі важная паслядоўная і мэтанакіраваная праца.

КНІГІ ЯК ЦАГЛІНКІ

Шчыра кажучы, змест франкамоўных кніг, апублікаваных два з лішкам стагоддзі таму, здатны зацікавіць хіба вузкі спецыялістаў. Гэта “Грамадзянская гісторыя каралеўства Неапаль” і “Расійскія палітычныя, літаратурныя і некралагічныя дзённікі”, дзе апошняе слова на тытульным аркушы надрукаванае іншым шрыфтам — што асабіва інтрыгуе. Як, зрэшты, і месца выдання — Санкт-Пецярбург. Плюс зборнік одаў на лашце і нямецкай, прыналежнасць якога да калекцыі Храптовічаў яшчэ мае вывіць экспертыза Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — бо экслібрыв на гэтай кнізе быў выдзерт. Таму само сабой паўстае пытанне: у чым жа значэнне такіх знаходак?

— Для мяне яны маюць перадаусім сімвалічны характар, — кажа Ганна Булда. — Гэта адрапны пункт для адраджэння ў Шчорсах бібліятэкі Храптовічаў. Далей можна працягнуць розсучкі сярод прыватных калекцыянераў, можна распачынаць перамовы з Кіевам, куды была вывезеная большая частка кнігазбораў, можна даследваць шляхі іх эвакуацыі ў Саратаў і Уфу... Вельмі спадзяюся, што ў Беларусі знойдзецца даследчык, які абярэ такую тэму за асноўную. Пакуль жа гэтая ніва зусім не ўзараная.

Аднак пакуль што прывезеныя з Нямецчыны фаліянты будуць захоўвацца на допазіце ў Нацыянальнай бібліятэцы. Прычына простая: у саміх Шчорсах для іх месца няма. Знакамітая сядзіба сёння занябаная. Таму і казаць пра адраджэнне бібліятэкі можна хіба ў далёкаасяжных ды аптымістычных планах.

— Але дзякуючы вяртанню кніг і тым публікацыям, якія былі ў СМІ, фонд атрымаў добры піяр, — прызнаецца Ганна Булда. — Нам гэта патрэбна не для славы, а найперш для збору сродкаў для далейшых нашых ініцыятыў. Бо калі пра тваю арганізацыю ніхто не ведае, як ты збярэш грошы на свае праекты? А калі ты не займаешся актыўнай дзейнасцю, ніхто пра цябе і не даведаецца. Вось і атрымліваецца гэткае замкнёнае кола.

У найбліжэйшых планах фонду — накрывць дахам дзве вёжы ў храптовічавым фальварку “Мураванка”. Але гэта ўвасобіцца толькі тады, калі кампанія па збору сродкаў на іх акажацца ўдалай. А разам з Навагрудскім райвыканкам паддалі заяўку на грант Еўрасаюза, каб адрамантаваць гонту ў вядомай вядлярані.

Чым болей пра нашу дзейнасць даведаюцца, тым хутчэй мы будзем выконваць свае задачы, набліжаючы той дзень, калі кнігі з бібліятэкі вернуцца ў Шчорсы, — перакананая Ганна Булда.

P.S. Дарэчы, акурат гэтымі днямі ідзе краўдфандынгвая кампанія па вяртанні ў Беларусь яшчэ аднаго кніжнага рарытэта — кнігі Казіміра Малевіча “Бог не зрынуты. Мастацтва, царква, фабрыка”, выдзенай у Віцебску ў 1922 годзе. На жаль, гэта адзіная магчымасць займець яе ў віцебскім музеі, размешчаным у тым будынку, дзе кніга, пэўна, і пісалася.

Фота прадастаўлена фондам “Шчорсы і Храптовічы”